

NEVRUZ VE SUMER BEREKET KÜLTÜ AYNI KAYNAK DEĞİL Mİ?

Muazzez İlmiye ÇİĞ*

Geliş Tarihi: Mayıs, 2016

Kabul Tarihi: Haziran, 2016

Öz

Sumerliler insanlık tarihinin en eski kavimleri arasında yer almaktadır. Başta “yazı” olmak üzere kültür ve uygarlık simgesi birçok buluşun da Sumerlilere ait olduğu bilinmektedir.

Türkler de tıpkı Sumerliler gibi insanlık tarihinin en eski kavimleri arasında yer almaktadır. Bu durum beraberinde “Peki Sumerliler ve Türkler arasında bir bağ var mıdır?” sorusunu akla getirmektedir. Başta Sumer belgeleri olmak üzere birçok bilgi ve belge Sumerliler ve Türkler arasında yakın bir ilişki olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu makalede tarihte ve bugün bütün Türk boyları arasında kutlanan nevruzun Sumerliler tarafından da kutlandığına dair bilgilere yer verilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sumerliler, Türkler, nevruz, yeni gün.

ARE NOT NOWRUZ AND THE SUMERIAN FERTILITY CULT OF THE SAME ORIGIN?

Abstract

The Sumerians are among the oldest societies of the history of humanity. Many important inventions that are the symbols of culture and civilization, primarily “writing”, are known to be first developed by the Sumerians.

The Turks, like Sumerians, are also among the most ancient societies of human history. It brings to mind the question “Is there a link between the Sumerians and the Turks?” A great deal of information and a large number of documents, especially Sumerian documents, clearly reveal that there is a close relation between the Sumerians and the Turks.

This paper includes information on the fact that Nowruz celebrated in the past and still today by all the Turkish tribes was also celebrated by the Sumerians.

Keywords: Sumerians, Turks, Nowruz, new day.

Nevruz kelimesi Türk Milleti'nin İranlılar'la olan tarihî, dinî ve sosyokültürel ilişkileri sonucunda dilimize girmiş yüzlerce Farsça kavram işaretinden sadece biridir. **Yeni gün** anlamına gelen bu kavram işaretinin dilimizin kullanım alanına giriş tarihi de oldukça eskidir. Nitekim Türk dilinin, Türk tarihinin, Türk kültür ve medeniyetinin, antropolojisinin... en eski ve en ciddi başvuru eserlerinden biri olan *Divanü Lügati't-Türk*'te **nevruz (neyruz)**¹ kavram işaretiyle karşılaşılmaktadır. Yaklaşık bin yıldan beri dilimizin kullanım alanında bulunan ve

* Sümerolog, Araştırmacı, Yazar.

¹ *Divanü Lügati't-Türk, Metin Tıpkı Basım*, Ankara 1990: 174-175.

milletimizin kültür ve medeniyet hayatında büyük önem arz eden bu kavram işareti, Türk lehçe, şive ve ağızlarının hemen hemen hepsinde (bazı ufak tefek fonetik değişikliklerle) geçmişte olduğu gibi günümüzde de kullanılmaktadır: **nuras**: Çuvaşça, **nooruz**: Kırgız Türkçesi, **novruz** / **nôruz** / **noyruz** / **nuxruz**: Azerbaycan Türkçesi, **norûz**: Uygur Türkçesi, **navruz** / **navrûz**: Kazak Türkçesi, **nauruz**: Başkurt Türkçesi, **nevroz**: Özbek Türkçesi, **nevruz**: Tatar Türkçesi, **novruz**: Türkmen Türkçesi, **navruz**: Nogay Türkçesi, **nevruz**: Standart Türkiye Türkçesi, **navruz**/ **narvız** / **navruz** / **narvuz** / **nervuz**: Standart Türkiye Türkçesi Ağızları, **mervis**: Batı Trakya Ağızları (Alyılmaz, 1998: 5-6).

Türk boyları tarafından yüzyıllardır coşkuyla kutlanan; diğer Asya halkları tarafından da paylaşılamayan (hepsinin kendi kültüründen kaynaklandığını öne südükleri) nevrüz (yeni gün = yeniden doğuş) şenliklerini, Sumerliler de kendilerine mal etmek istiyorlar ve nedenini açıklıyorlar.² Bakalım sizler buna ne diyeceksiniz?³

Sumer'in aşk tanrıçası İnanna Çoban tanrısı Dumuzi ile evlenir. Bir süre sonra tanrıça, kız kardeşi yeraltı tanrıçası Ereşkigal'i ziyarete gider. Yeraltına giden, kurala göre yeryüzüne çıkamaz. Tanrıça bunun kendisine uygulanacağını düşünemez ama yine her ihtimale karşı vezirine "Eğer üç gün içinde dönemeyecek olursa tanrılar meclisine gidip kendisini kurtarmaları için yalvarmasını" söyler.

Gerçekten tanrıça geri dönmeyince veziri söyleneni yapar ve bilgelik tanrısı Enki'nin yardımı ile yeraltından çıkabilir fakat tanrıçanın, yerine birini bırakması gerekir. Tanrıça ve yerine birini götürmek üzere gelen yeraltı cinleriyle, yerine gönderecek kimseyi bulmak için çıktıkları yeryüzünde dolaşmaya başlarlar. Tanrıçanın kaybolması yüzünden bütün tanrılar çok üzgündür; kimseyi kıyamaz vermeye tanrıça. Kocasının bulunduğu yere geldiklerinde, Dumuzi'nin karısının yokluğundan hiç etkilenmemiş olarak tahtında yan gelip oturduğunu gören tanrıça, büyük bir kızgınlıkla "Alın götürün bunu" der. Cinler yaka paça, vura döve tanrıyı götürürler yeraltına. Tanrı oradan çıkmak için bir hayli uğraşır ama bir türlü başaramaz. En sonunda Dumuzi'nin kız kardeşi rüya tanrıçası tanrılar meclisine giderek kardeşi yerine yarım yıl yer altında kalmayı kabul eder ve böylece Dumuzi yarım yıl için yeryüzüne çıkar ve karısı ile birleşir. Bu birleşmeden yeryüzüne büyük bolluk gelir. Tahıllar büyür, hayvanlar yumurtlar, doğurur. Bu tam baharın başladığı gün ve gecenin aynı uzunlukta olduğu günlere

² Bazı Asyalı uluslar ve Türk boyları tarafından kutlanan baharın gelişi ile ilgili Hıdırellez, maslenitsa gibi bayramlar da vardır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Alyılmaz, 2009: 1-29).

³ Nevruz günü yazdığım ve sizlerle de paylaşmayı uygun gördüğüm Sumerliler ile Türkler arasındaki tarihî ve kültürel bağı yansıtan bu kısa ve öz yazıyı okuyan bazı bilim adamlarımız (!) yine bana "Televole yapıyor", diyecekler. Ancak onlara ağır gelse de, inanmasalar da yazdıklarım gerçek. Çünkü bilimsel belgelere dayanıyor. Bu durumda geriye tek şey kalıyor: Batı'nın emrinde olanlar, Batı'nın söylediği her şeyi bilim sananlar kafalarını değiştirerek biraz da Doğu'ya bakacaklar. Bu insanlar işte o zaman hem kendilerine ait olanların farkına varacaklar hem de Batı'nın bildiklerinin pek çoğunu Doğu'dan öğrendiğini anlayacaklardır.

rastlar. Bu birleşmeyi zamanın kralı ile bir baş rahibeyi evlendirerek büyük şenliklerle kutlar Sumerliler. Bu şenlikte Sumer ozanları, müzisyenleri tanrının ağzından tanrıçaya, tanrıçanın ağzından tanrıya, onların yerine kral ve rahibenin birbirlerine çeşitli sazlar eşliğinde açık saçık şiirler, şarkılar söylemişler. Bu törenlerin Filistin'e geçerek kral Süleyman zamanında kutlandığını, onun zamanında yazılan Sumer şiirlerine benzer şiirleri, Tevrat Neşideler Neşidesi Bab 2:5-6'da bulmamızdan anlıyoruz:

“Kuru üzümle bana kuvvet verin, elma ile canlandırın!

Çünkü aşk hastasıyım ben,

Sol eli başımın altında olsun,

Sağ eli beni kucaklasın!

Sumer'de:

Sevgilim kalbimin adamı,

Sağ elini kadınlık organıma koydun,

Sol elin başımı okşadı,

Ağzımı ağzına dayadın,

Dudaklarımı başına bastırdın.”⁴

İşte Dumuzi'nin yer altından çıkışı, tanrıça İnanna ile birleşmesi, bunun sonucu ortalığa bereket gelmesi, bütün Asya halkları arasında “yeni bir gün” Nevruz olarak kutlanmış. Bu bir taraftan yeniden doğuşu, diğer taraftan bolluğu bereketi simgeliyor.

Anadolu'da kırlarda, Tahtakuşlar köyünde mezarlıkta kutlanan Hıdırellez şenlikleri de buna dayanıyor. Hızır ile İlyas Peygamberin birleşmesi olarak algılanan bu gecede iki yıldızın birleşmesi beklenir. Bu iki yıldız Dumuzi'yi simgeleyen çoban yıldızı ile tanrıça İnanna'yı simgeleyen Venüs yıldızıdır.

Bu şenlikler Avrupa'ya geçerek Anglosaksonlar arasında ilkbahar tanrıçası Estor bayramı olarak kutlanmış. Estor = İstar = İnanna olarak Sumer bereket kültürünün sürdüğünü görüyoruz. Saksonlarda bu tanrıçanın simgesi tavşandır. Bu yüzden tavşan kutsal sayıldığı için bazı çevrelerde hâlâ eti yenmiyor. +325'de İznik'de toplanan konsülde Asya'dan gelen Türklerin getirdiği ve Hristiyan olan halklar tarafından sürdürülen bu geleneği kaldıramıyorlar. Onun yerine Dumuzi'nin yeraltından çıkması “İsa'nın yer altından çıkması”na döndürülerek

⁴ Ayrıntılı bilgi için bk. (Çığ, 2015: 71-73; Çığ, 2016: 64).

Easter, Ostern Bayramı olarak boyalı yumurtalarla kutlanmaya başlanıyor. Dumuzi adı takvimimizde “Temmuz”, Türkmenistan’da yaz ayları Tomuz adı olarak sürüyor.

Kaynaklar:

ALYILMAZ, C. (1998). Nevruz Kavramı ve Edebiyatımızda Nevruz. *Kardaş Edebiyatlar Dergisi*, 42, 5-11.

ALYILMAZ, S. (2009). Maslenitsa ve Nevruz Bayramları Arasındaki İlişki. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Karadeniz Sosyal Araştırmalar Özel Sayısı*, 2(7), 1-26. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi7pdf/alyilmaz_semra.pdf

ÇAY, A. M. *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*. Ankara.

ÇİĞ, M. İ. (2015). *Kuran, İncil ve Tevrat’ın Sumer’deki Kökeni*. İstanbul.

ÇİĞ, M. İ. (2016). *Bereket Kültü ve Mabet Fahişeliği*. İstanbul.

Kâşgarlı Mahmud (1990). *Divanü Lügati't-Türk, Metin Tıpkı Basım*. Ankara, 174-175.